

PALIATIVNA OSKRBA NA MEDICINSKI FAKULTETI UNIVERZE V MARIBORU, INŠTITUT ZA PALIATIVNO OSKRBO

Nevenka Krčevski Škvarč

Uvod

Paliativna oskrba (PO) je pomembna veda medicine in zdravstvene ter socialne oskrbe. Znanja in veščine te specialnosti so usmerjena na kakovostno celostno obravnavo bolnikov s kronično neozdravljivo boleznijo vendar se lahko uporabijo tudi v različnih drugih bolezenskih situacijah, zlasti pri obravnavi kritično bolnih. Organizacija in obseg izvajanja paliativne oskrbe se bistveno razlikujeta med posameznimi državami celega sveta (1). V nekaterih je razvoj PO na visokem nivoju, v nekaterih se razvija ali je v zametku. Dejavniki, ki vplivajo na razvoj PO so socialni, kulturni, ekonomski in politični. Osnovno za razvoj PO je spoznanje njene potrebe ter njene specifičnosti in specialnosti. Pri tem je ustrezno izobraževanje osnova na kateri se specialnost sploh lahko gradi (2).

Paliativna oskrba je timsko delo različnih specialistov, ki morajo delovati usklajeno s skupnimi cilji. Njihova dejavnost ni ostro omejena in se nekoliko preliva na druga specialistična področja – zato je pomembno da se vsi naučijo osnovnih načel in postopkov PO kot so koncepti etike, dostojanstva, avtonomije in kakovosti življenja ter tehnike za obravnavo simptomov in psihosocialne ter duhovne oskrbe, komunikacije in timskega sodelovanja.

V Sloveniji imamo Nacionalni načrt za izvajanje paliativne oskrbe, ki obsega organizacijo mreže za izvajanje PO, edukacijo kadrov, raziskovanje in kontrolo kakovosti. Trenutno obstoječi timi, enote in oddelki za PO niso enako razviti po različnih regijah Slovenije niti so integrirani v zdravstveno oskrbo po sistemizaciji izvajalcev in dodelitvi finančnih sredstev. Specializacija različnih izvajalcev še ni dosežena, edukacija in raziskovanje se še uvaja na dodiplomskem in podiplomskem nivoju. Vsekakor so dodatna znanja izobraževanje, ki omogoča kakovostno klinično uporabo znanja, drugo pa ni sistemsko urejeno. Sistemska urejenost pomeni enotno dodiplomsko izobraževanje in podiplomsko prilagojeno specialnosti in z elementi enotnih osnovnih načel.

Izobraževanje iz paliativne oskrbe

Izobraževanje iz paliativne oskrbe je osnova za njeno učinkovito izvajanje. Izobraževanje mora biti prisotno na dodiplomskem in podiplomskem nivoju. Ob pridobitvi dodatnega znanja in specializacije je potrebno tudi stalno podiplomsko izobraževanje. Udeležba na stalnem podiplomskem izobraževanju je pomembna za zagotavljanje, da izvajalci pridobivajo znanstveno utemeljene podatke, ki omogočajo izboljšanje skrbi za bolnika. V stalnem podiplomskem izobraževanju udeleženci pridobivajo podatke o novih ugotovitvah in klinična priporočila za praktično izvajanje.

Izobraževanje treba začeti hkrati s splošnim medicinskim izobraževanjem. Na dodiplomskem nivoju bi študentje morali absolvirati obsežno snov po kurikulumu za paliativno oskrbo in usmerjeno pridobivanje sposobnosti za delo z bolnikom, ki potrebuje paliativno oskrbo (3, 4). Vsesplošna navodila so:

- izobraževanje iz paliativne oskrbe bi moralo biti del rednega učnega programa,
- klinična praksa je obvezna za pridobivanja znanja in spretnosti,
- izobraževanje ne bi smelo biti samo elektivno ampak sistematično v celem času izobraževanja.

Učna snov bi po priporočilih Evropskega združenja za paliativno oskrbo (European Association for Palliative Care- EAPC) morala vsebovati:

- bazične principe PO,
- obravnava bolečine in drugih simptomov,
- psihosocialne in duhovne videze,
- etične in pravne vidike
- komunikacijo,
- timsko delo in samorefleksijo.

Glavni izziv v izobraževanju iz PO je zagotavljanje učiteljev in nadzora nad klinično prakso, ki izhaja iz interdisciplinarnosti specialistične PO. Torej potrebno je izobraževanje med in s strani različnih strok, ki je samo za se poseben izziv pri zagotavljanju strokovnega kadra (5).

Izobraževanje iz paliativne medicine in oskrbe študentov na medicinski fakulteti v Mariboru

Na Medicinski fakulteti Univerze v Mariboru (MFUM) se že štiri leta izvaja program izbirnega predmeta Osnove paliativne medicine in oskrbe. Študentje se lahko odločijo za izbirni predmet na četrtem, petem in šestem letniku. Program je prilagojen priporočilom EAPC. Obsega osnovna predavanja, seminarje, klinične vaje in obisk Hospica. V okvirju kliničnih vaj študentje prakticirajo komunikacijo, na kliničnih vajah pa obdelajo primer bolnika za seminarsko nalogo. Seminarske naloge učitelji pregledajo in svetujejo popravke in izboljšave, potem jih študentje predstavljajo eni drugim in jih dodatno diskutirajo. Predmet je zelo popularen in študentje dobijo realno sliko o PO, osnovno znanje in absolvirajo osnovni klinični pristop za izvajanje PO.

Z uvajanjem izbirnega predmeta se približujemo uveljavljanju rednega predmeta. Tudi drugod po Evropi se soočajo s podobno situacijo – malo medicinskih šol nudi različne obsege in omejeno edukacijo in kontakt z bolniki (6,7,8).

Inštitut za paliativno medicino in oskrbo

Na MFUM so že pred štirimi leti ugotovili, da nam prihodnost obeta bistvene spremembe v populaciji glede na trend naraščanja populacije starostnikov, ki bodo bistveno povečale potrebo po PO. Spoznali so, da v sklop predvidenih razvojnih osi sodi tudi ustanovitev Inštituta za paliativno medicino in oskrbo, ki bi pripomogel k učinkovitemu izobraževanju in raziskovanju tega področja (Zapisnik 4. redne seje Senata MFUM, dne 18.3. 2013).

Ustanovitev tovrstne inštitucije je imela podporo na strani Ministrstva za zdravje, saj je predvidena v ciljih Akcijskega načrta Državnega programa paliativne oskrbe. Dejavnosti inštituta bi v prvi meri obsegale:

- izvajanje podiplomskih tečajev in šol ter pripravo programa za dodiplomsko izobraževanje,
- pripravo posebnega (najverjetneje) podiplomskega programa,
- aktivacijo raziskovanja na področju paliativne medicine in oskrbe.

Seveda je ena od prioritetenih nalog inštituta tudi vključevanje v združenja sorodnih inštitucij drugod po svetu in sodelovanje z domačimi organizacijami ter prijavljanje na razpise za pridobivanje dodatnih sredstev za razvoj dejavnosti.

V preteklih letih smo v prvem zagonu načrtovali organigram in opredelili ključne osebe za izvajanje posamičnih ciljev.

Te ključne osebe so hkrati udeležene pri Ministrstvu za zdravje in v strokovnih združenjih tako, da se dejavnosti prepletajo in najpogosteje delujejo združeno.

Inštitut ima z Evropsko federacijo bolečinskih združenj EFIC (European Pain Federation EFIC) dogovor za izvajanje mednarodne šole : Obravnava bolečine pri bolnikih z rakom in paliativna oskrba - Cancer Pain Treatment and Palliative Care, ki se izvaja vsako drugo leto. Pri izvajanju programa sodelujejo tudi Slovensko združenje za zdravljenje bolečine, Slovensko združenje paliativne in hospic oskrbe ter Univerzitetni klinični center Maribor. Sodeluje tudi v organizaciji Mariborskih šol za paliativno oskrbo in strokovnih programih Slovenskega združenja za paliativno oskrbo in hospic.

Za pripravo izobraževalnih programov bo potreben tudi skupni dogovor vseh, ki sodelujejo pri izobraževanju in izvajanju celostne PO in sicer na državnem nivoju.

Raziskovanje je tudi v zametku, nekaj indeksiranih bazičnih in kliničnih objav imamo na sami MFUM, tudi med študenti ali s strani avtorjev , ki ob inštitutu deklarirajo tudi druge organizacije.

Glede povezovanja navzven smo v stikih z Waltonovo fundacijo v Liverpoolu (The Walton Centre NHS Foundation Trust), Centrom odličnosti za intenzivno medicino in urgentno medicino ter onkologijo in paliativno oskrbo (ZISOP, Klagenfurt), Izvedeniškim centrom za bolečino in paliativno oskrbo na Radboud univerzi v Nijmegnu (Expertise Center for Pain and Palliative Care, Radboud University Nijmegen) in sodelujemo v Odboru za rakavo bolečino in Odboru za zdravljenje s konopljo pri Evropski federaciji bolečinskih združenj EFIC.

Na MFUM še nismo dosegli sistemizacijo notranje organizacijske enote (vezano na zaposlitev), tako da delo poteka ob drugih obveznostih na MFUM in drugod.

Zaključek

Medicinska fakulteta Univerze v Mariboru izvaja poučevanje iz paliativne medicine in oskrbe kot izbirni predmet na četrtem, petem in šestem letniku študija. Predmet je urejen po priporočilih EAPC. Poučevanje iz PO bi moralo postati del rednega študija na MF in integrirano skozi celotni študij.

Na MFUM deluje Inštitut za paliativno medicino in oskrbo. Dejavnost še ni razvita niti prepoznavna. Za učinkovito delovanje bo potrebno pridobiti ustrezne kadre in sredstva.

LITERATURA

- 1 Reville B, Foxwell AM. The global state of palliative care – progress and challenges in cancer pain. *Am Palliat Med* 2014; 3(3):129-38.
- 2 Carrasco MJ, Lynch TJ, Garralda E, Woitha K, Elsner F et al. Palliative care medical education in European universities: a descriptive study and numerical scoring system proposal for assessing educational development. *J Pain Symptom Manage* 2015; 50(4): 516-23.
- 3 Recommendation of the European Association for Palliative Care (EAPC) for the development of undergraduate curriculum in palliative medicine at European medical schools. Report of the EAPC Steering Group on medical education and training in palliative care 2013. [http://www.eapcnet.org/download/fortaskforces/physiciansTF/EAPC-currPostgraduate ed, Edu.pdf](http://www.eapcnet.org/download/fortaskforces/physiciansTF/EAPC-currPostgraduate%20ed,%20Edu.pdf).
- 4 Lehto JT. Undergraduate curriculum in palliative medicine at Tampere University increases students' knowledge. *BMC Palliative Care* 2017; 16:13. DOI 10.1186/s12904-016-0182-8.
- 5 Head BA, Schapmire TJ, Earnshaw L, Chenault J, Pfeifer M et al. Improving medical graduates' training in palliative care: advancing education and practice. *Advances in Medical Education and Practice* 2016; 7:99-113.
- 6 Walker S, Gibbins J, Barclay S, Adams A, Paes P et al. Progress and divergence in palliative care education for medical students: a comparative survey of UK course structure, content, delivery, contact with patients and assessment of learning. *Palliat Med* 2016; 30(9):834-42.
- 7 Walker S, Gibbins J, Paes P, Adams A, Chandratilake M et al. Palliative care education for medical students: differences in course evolution, organisation, evaluation and funding: a survey of all UK medical schools. *Palliat Med* 2017; 31(6):575-81.
- 8 Walker S, Gibbins J, Paes P, Barclay S, Adams A et al. Preparing future doctors for palliative care: views of course organisers. *BMJ Support Palliat Care*. 2017 Apr 21. pii: bmjpspcare-2017-001319. doi:10.1136.